

ВІДГУК

офіційного опонента Червінської Інни Богданівни,
кандидата педагогічних наук, доцента, кафедри педагогіки початкової освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
на дисертацію Шустової Наталії Юріївни
«Формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до
професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
04 - Професійна освіта

Представлена тема дисертаційного дослідження є актуальною в кількох наукових площинах: у контексті сутності проблеми готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку; у контексті методичного супроводу та педагогічного забезпечення формування готовності через застосування інноваційних форм та методів та моделей підготовки майбутнього педагога; у контексті дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки. Окреслені завдання визначають актуальність і запитаність розкриття визначених площин дослідження.

Відповідно погоджуємося з дисертанткою стосовно того, що зазначена проблема досі не отримала належного висвітлення у вітчизняній педагогічній науці, а тому її дослідження є на часі. У науковому педагогічному доробку в Україні відсутній ґрунтовний аналіз теорії і практики формування готовності майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки.

Дослідження Н. Шустової є актуальним в умовах інтеграції освіти системи України до європейського освітнього простору та вимог нової української школи. Адже присвячене формування у майбутніх учителів

початкової школи здатності до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки. Непоодинокі випадки, коли нам доводиться зустрічатися з відсутністю у студентів мотивації до професійного саморозвитку. І лише творчі викладачі, здатні до професійного саморозвитку, можуть забезпечити професійний саморозвиток своїх студентів.

Варто відзначити, що тема рецензованої дисертації відповідає тематичному плану наукових досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571), (протокол № 7 від 21.12.2005 р.)

Цікавими є хронологічні межі дослідження 2004-2015 рр. та представлений список публікацій автора, що складає 19 робіт, з яких 9 – у фахових виданнях (зокрема 2 публікації в зарубіжних наукових виданнях), 7 – апробаційного характеру, 3 – наукові праці, які додатково відображають результати дисертації, які засвідчують, що перед нами виважений і послідовний дослідник презентованої проблеми.

Визначення актуальності тематики, що розробляється, надало дисертантці можливість на основі застосованої методології в цілому грамотно визначити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Загалом методологія наукового дослідження Н. Шустової забезпечує вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Понятійний апарат дослідження в повному обсязі розкриває зміст представленої теми й ті ключові аспекти, які ґрунтовно розкриває авторка.

Оскільки наука розвивається, лише збагачуючись новими фактами, модернізуючи методи дослідження, з допомогою яких здобувається та інтерпретується нове знання, то у цьому сенсі дисертація задовольняє вимоги наукової новизни, оскільки, з одного боку, розширює знання про професійний саморозвиток у процесі фахової підготовки, а з другого –

репрезентує дослідження, виконане у руслі новітніх методологічних тенденцій в педагогічній науці.

Дисертаційна робота має безперечну наукову новизну, оскільки в ній вперше проведено аналіз проблеми формування здатності майбутніх учителів до професійного саморозвитку, розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки, описано прийоми, засоби, методичний інструментарій та педагогічні умови її реалізації.

Вагомість дисертаційної роботи зумовлена й використанням широкої джерельної бази (список використаних джерел включає 237 найменувань) та належною апробацією результатів дослідження.

Дисертанткою продемонстровано високу культуру наукового мислення. Чітко прослідковується вміння автора досліджувати та вирішувати наукові проблеми та питання, які виникають під час написання дисертаційної роботи. Варто відзначити також аргументованість та переконливість викладу матеріалу в роботі.

Мета, об'єкт, предмет і задачі дослідження сформульовані чітко та зрозуміло, що дало дисертантці можливість розробити логіку дослідження та методику проведення педагогічного експерименту.

Вірогідність наукових результатів дослідження забезпечується використанням сучасних методологічно-теоретичних засад та застосуванням відповідних методів наукового пошуку, які дали змогу об'єктивно проаналізувати кожну джерельну базу, а також впровадженням результатів дослідження у педагогічний процес вищих навчальних закладів України.

Структура дисертації загалом традиційна для педагогічних досліджень. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розглянемо їх детальніше. У вступі аргументовано й логічно обґрунтовано вибір теми, її актуальність, сформульовано методологічні

засади роботи, визначено мету, предмет, об'єкт та завдання дослідження, окреслено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

Вважаємо за доцільне наголосити, що доречне використання сучасних підходів до цілісного вивчення педагогічних явищ і процесів та адекватних меті і завданням методів наукового пошуку, дало можливість автору дисертації уникнути традиційної описовості, характерної для дисертаційних робіт із визначеної проблематики, і зосередитись на проблемних у контексті визначеної теми аспектах. До них, на нашу думку, належать формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки; організаційно-педагогічні умови формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, які передбачають конкретизацію змісту фахової підготовки майбутніх учителів з урахуванням специфіки професійної діяльності у початковій школі; визначення й обґрунтування критеріїв сформованості в майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку; визначені й експериментальній перевірці рівнів сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи: (високий, достатній, середній і низький); проектування моделі формування готовності майбутніх учителів до саморозвитку.

Нам імponує акцентування уваги дисертантки на процес удосконалення педагогічної діяльності викладачів щодо формування основ професійного саморозвитку майбутніх фахівців шляхом оволодіння ними інноваційними прийомами і засобами професійного саморозвитку.

Теоретичні положення та практичні розробки запропонованого дослідження можуть бути використані у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, магістрів, аспірантів і у системі післядипломної педагогічної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці методичного супроводу реалізації організаційно-педагогічних умов

формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, у представлені удосконаленого автором методичного інструментарію формування досліджуваної здатності.

Нам імponує те, що теоретичний контент дослідження знайшов чітке практичне застосування шляхом апробації діагностичної методики визначення рівнів сформованості здатності до саморозвитку особистості майбутнього вчителя початкової школи.

З метою підвищення показників готовності студентів педагогічного навчального закладу до професійного саморозвитку дослідницею підготовлено комплекс методичних рекомендацій викладачам вищих навчальних закладів України щодо використання педагогічних прийомів і діагностичних методик, які реалізуються шляхом застосування інформаційних ресурсів, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій та ін.

Викликає зацікавлення з практичної точки зору, професійно зорієнтований, підготовлений автором в контексті дослідження, практичний poradник «Формування основ професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки».

В межах проведеного дослідження Н.Ю. Шустовою розроблено спецкурс «Основи професійного саморозвитку вчителя», який сприятиме поглибленню та розвитку фахової підготовки майбутнього вчителя, шляхом інтеграції змістового наповнення та розширення застосування можливостей організаційно-методичного інструментарію формування його здатності до професійного саморозвитку.

На основі факторного аналізу сукупності основних чинників, які впливають на процес формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи та на підставі аналізу науково-методичної літератури та базуючись на власному багаторічному досвіді практичної діяльності в педагогічному коледжі, автором виокремлено п'ять ключових чинників, які вона успішно апробувала під час дослідження

методики формування здатності до професійного саморозвитку у майбутніх учителів початкової школи.

Новаторським здобутком дослідника вважаємо визначення й теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічні умови формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи (стимулювання мотивації до професійного саморозвитку; удосконалення методів і прийомів організації самостійної пізнавальної діяльності студентів; спрямованість удосконалення педагогічної діяльності викладачів на формування основ професійного саморозвитку майбутніх фахівців; оволодіння студентами прийомами і засобами професійного саморозвитку; створення праксеологічного середовища закладу вищої освіти).

Такий підхід повністю виправданий і дав можливість дисертанту успішно виконати окреслені завдання дослідження.

Безперечною заслугою Н. Шустової є здійснений у першому розділі ґрунтовний аналіз теоретичних засад формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, вивчення джерельної бази дослідження, детальна характеристика наукового тезаурусу окресленої проблеми та визначення структури готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку.

Автором проаналізовано європейський досвід і традиції підготовки педагогів до професійного саморозвитку, визначено ключові засади та атрибути, що дасть змогу його узагальнити, систематизувати і творчо застосовувати у практичній діяльності системи вищої освіти та загальноосвітніх шкіл України.

Таким чином, виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що описана автором ефективна квазіпрофесійна діяльність викладачів і студентів, буде сприяти створенню праксеологічного середовища, як однієї з важливих організаційно-педагогічних умов формування здатності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи

Цікавим є авторське бачення запропонованої моделі формування здатності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи (с. 116) з урахуванням сучасних вітчизняних і закордонних напрацювань щодо професійно-особистісного розвитку педагога, яка розкриває організаційно-педагогічні умови, методи й прийоми, форми, засоби, критерії, рівні та очікувані результати щодо сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи.

Відповідно до авторського задуму, у другому розділі безпосередньо розкривається опис методичного супроводу реалізації організаційно-педагогічних умов формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. Дослідниця на належному рівні описує методичний інструментарій сучасних надбань української педагогічної науки щодо саморозвитку особистості у практиці підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Як позитивне варто зауважити, що дисертанткою конкретизовано змістове наповнення підготовки майбутніх педагогів з урахуванням специфіки їх подальшої професійної діяльності, шляхи та застосування інноваційних педагогічних технологій.

Результати проведеної Н. Шустової дослідно-експериментальної роботи підтвердили, що самоспостереження, самооцінка, моделювання навчальних ситуацій, обмін досвідом, бесіди, дискусії, вивчення позитивного педагогічного досвіду, інтерактивні методи, метод проектів є ефективними методами формування здатності майбутніх учителів початкової школи до професійного саморозвитку. До ефективних прийомів формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, запропонованих автором відносимо: «Оціни себе», «Відстрочена відгадка», «Втримай власну позицію», «Навчаючи, учись», «Поясни нове», «Спіймай помилку», «Часових обмежень», «Шпаргалки», «Найкраще завдання», «Рефлексія власної діяльності» та інші.

У третьому розділі дисертації автором здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності методики реалізації організаційно-педагогічних умов формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. Як позитивний чинник варто відмітити те, що в педагогічному експерименті взяли участь 618 студентів напряму підготовки «Початкова освіта» та 16 викладачів педагогічних коледжів та університетів, що засвідчує професійний підхід дослідника.

Результати педагогічного експерименту, проведеного за матеріалами дослідження підтвердили ефективність авторської моделі, яка забезпечує належну результативність процесу формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

Як позитивний чинник, варто відзначити визначення дослідницею найбільш ефективних засобів навчання, спрямованих на формування здатності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя серед яких варто особливо відмітити технологію контекстного навчання. Адже саме організація процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи на базі технології контекстного навчання сприяє послідовному наближенню студента до майбутньої професійної діяльності (с.172, с.181)

Запропонований дисертанткою методичний інструментарій (ресурси мережі Інтернет, електронні підручники, педагогічні програмні засоби, спеціально спрямоване професійне мовлення, навчальні ситуації та моделювання, мультимедійні проектори, інтерактивні дошки) ми розглядаємо як виписану автором узгоджену систему спеціальних методів, прийомів і засобів, послідовне і методично доцільне використання яких забезпечить ефективність формування основ саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

Виваженими і всебічними є висновки до дисертації, які охоплюють весь спектр проведеного дослідження і всебічно представляють його результати та узагальнення автора.

Однак, як будь-яке дослідження, виконане на науково-теоретичному ґрунті, дає простір для міркувань, висловлення зауважень і побажань.

- У дисертації надано глибокий теоретичний аналіз можливостей різних дисциплін у підготовці майбутніх учителів початкової школи до професійного саморозвитку, в той же час бажано було б детальніше розглянути у формульованому експерименті як саме реалізовувалися в процесі вивчення різних дисциплін ці можливості.

- Однією з педагогічних умов формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи в дисертації вказано створення в педагогічному навчальному закладі праксеологічного середовища. Ця умова дійсно є важливою і її формулювання сумнівів не викликає. Однак вважаємо, що можна було б детальніше описати особливості створення такого середовища.

- На сторінці с. 105 вказується, що «за допомогою оцінки експертів, були виявленні найбільш суттєві фактори». На наш погляд доцільніше було б ґрунтовніше описати результати експертних оцінок та принцип проведення експертизи, що підсилило б вірогідність отриманих результатів.

- В останньому підрозділі дисертації автором подано аналіз результатів педагогічного експерименту. Вважаємо, що цей підрозділ варто було б розширити за рахунок більш детальної характеристики якісних змін формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

- Методику формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи варто було б розкрити ґрунтовніше, з детальним описом етапів цього процесу.

Висловлені міркування та пропозиції аж ніяк не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження, а точніше засвідчують собою доказ самостійності, вияву індивідуального науково-пошукового стилю Наталії Юріївни, що неминуче й природно викликає дискусію.

Підсумовуючи зазначене вище, наголошуємо, що наукові результати дослідження є особистим досягненням здобувача.

Автореферат повністю відображає зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації достатньо апробовані на науково-практичних конференціях і наукових семінарах різного рівня.

Таким чином, рецензована робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке має актуальність, новизну, практичну значущість і відповідає чинним вимогам, зазначеним у пп. 9, 11, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що є підставою для присудження Шустовій Наталії Юріївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. 04 – Професійна освіта.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки

початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника»

І.Б. Червінська

